

**LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSINIŲ PRIEMONIŲ RINKŲ ĮSTATYMO NR. X-1024
15², 15⁴, 16, 102 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS KOLEKTYVINIO INVESTAVIMO SUBJEKTŲ ĮSTATYMO NR. IX-1709
2, 80, 84 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS BANKŲ ĮSTATYMO NR. IX-2085 67 STRAIPSNIO IR PRIEDO
PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS CENTRINIŲ KREDITO UNIJŲ
ĮSTATYMO NR. VIII-1682 36, 49 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo Nr. X-1024 15², 15⁴, 16, 102 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – FPRĮ projektas), Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo Nr. IX-1709 2, 80, 84 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – KISĮ projektas), Lietuvos Respublikos bankų įstatymo Nr. IX-2085 67 straipsnio ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – BĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos centrinių kredito unijų įstatymo Nr. VIII-1682 36, 49 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – CKUĮ projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti į nacionalinę teisę perkeltiant 2024 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2024/2994, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2009/65/EB, 2013/36/ES ir (ES) 2019/2034, kiek tai susiję su koncentracijos rizikos, susijusios su pagrindinėmis sandorio šalimis, ir sandorio šalies rizikos, būdingos išvestinių finansinių priemonių sandoriams, kurių centrinė tarpuskaityta atliekama, traktavimu.

Teikiamų įstatymų projektų tikslas – mažinti pernelyg didelę ES rinkos dalyvių priklausomybę nuo ne Europos Sąjungoje (toliau – ES) esančių pagrindinių sandorio šalių (toliau – PSS) bei didinti ES tarpuskaitytos paslaugų patrauklumą ir atsparumą.

Direktyva (ES) 2024/2994 yra svarbi ES teisinio reguliavimo paketo dalis. Siekiant suderinti reglamentavimo nuostatas ir užtikrinti tinkamą finansų rinkos dalyvių rizikų, susijusių su centrine tarpuskaityta, valdymą, Direktyva (ES) 2024/2994 keičiami susiję Direktyvos (ES) 2019/2034¹, Direktyvos 2013/36/ES² ir Direktyvos 2009/65/ES³ reikalavimai. Direktyva (ES) 2024/2994 įpareigoja finansų maklerio įmones ir kredito institucijas stebėti ir valdyti koncentracijos riziką, kylančią dėl PSS, parengti planus ir nustatyti tikslus rizikai, susijusiai su sisteminės reikšmės PSS, stebėti ir mažinti. Keičiant Direktyvos 2009/65/ES reikalavimus, siekiama sudaryti vienodas sąlygas biržinėms ir nebiržinėms išvestinėms finansinėms priemonėms, atsižvelgiant į riziką mažinantį PSS pobūdį, taip pat nustatyti, kad visiems išvestinių finansinių priemonių sandoriams, kurių centrinės tarpuskaitytos neatlieka PSS, gavusi veiklos leidimą arba pripažinta pagal Reglamentą (ES) Nr. 648/2012, taikomos griežtesnės sandorio šalies rizikos ribos.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Finansų rinkų politikos departamento (direktorė Vilma Mačerauskienė) Kapitalo rinkų skyriaus (vedėja Ramunė Radvilienė, el. p. ramune.radviliene@finmin.lt) vyriausioji specialistė Ieva Vaštakaitė (tel. +370 633 27 475, el. p. ieva.vastakaite@finmin.lt).

¹ 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2034 dėl investicinių įmonių riziką ribojančios priežiūros, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2002/87/EB, 2009/65/EB, 2011/61/ES, 2013/36/ES, 2014/59/ES ir 2014/65/ES.

² 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB.

³ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas neužtikrina efektyvaus finansų rinkos dalyvių koncentracijos rizikos, kylančios dėl PSS, valdymo – teisės aktai neįpareigoja finansų rinkų dalyvių į savo rizikos valdymo politikas, strategijas ir procedūras įtraukti koncentracijos rizikos, kylančios dėl PSS.

Kolektyvinio investavimo subjektų investicijų, sandorio šalies rizikos limitų tikslais yra išskiriami nebiržiniai sandoriai dėl išvestinių finansinių priemonių, neatsižvelgiant į centrinės tarpuskaitytos teikiamas rizikos mažinimo galimybes.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo pakeitimas

Siekiant užtikrinti tinkamą koncentracijos rizikos, kylančios dėl PSS, nustatymą, stebėjimą ir valdymą, FPRĮ projektu siūloma papildyti Finansinių priemonių rinkų įstatymo 15⁴ straipsnio 1 dalį 5 punktu ir pakeisti 16 straipsnio 11 dalį, nurodant, kad finansų maklerio įmonės rizikos valdymo politika, strategija, vertinimo ir valdymo procedūros, be kitų rizikų, turi apimti ir koncentracijos riziką, kylančią dėl PSS. Be kita ko, finansų maklerio įmonės įpareigojamos parengti planus ir nustatyti kiekybiškai įvertinamus tikslus koncentracijos rizikai, kylančiai dėl pozicijų sistemiškai svarbių PSS atžvilgiu, stebėti ir mažinti.

FPRĮ projektu siūloma papildyti Finansinių priemonių rinkų įstatymo 102 straipsnio 3 dalį ir nustatyti, kad priežiūros institucija turi teisę reikalauti, kad finansų maklerio įmonė sumažintų pozicijas PSS atžvilgiu arba pozicijas perskirstytų, jei dėl jų kyla pernelyg didelė koncentracijos rizika.

Priežiūros institucijos galios taip pat sustiprinamos Finansinių priemonių rinkų įstatymo 15² straipsnį papildant 1¹ dalimi, kuria priežiūros institucija įpareigojama stebėti ir vertinti finansų maklerio įmonių koncentracijos rizikos, susijusios su PSS, valdymo pokyčius ir pažangą, padarytą jų verslo modelius pritaikant pagal naujus su centrine tarpuskaityta susijusius reikalavimus.

Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo pakeitimas

KISĮ projektu Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 2 straipsnis papildomas nauja sąvoka „pagrindinė sandorio šalis“.

KISĮ projektu siūloma užtikrinti vienodą biržinių ir nebiržinių išvestinių finansinių priemonių traktavimą kolektyvinių investavimo subjektų investicijų tikslais. Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 80 straipsnio 2 dalies pakeitimu įtvirtinama, kad investicinio portfelio diversifikavimo limitai nėra taikomi tiek biržinėms, tiek nebiržinėms išvestinėms priemonėms, jei jų emitentams taikoma riziką ribojanti priežiūra.

Centrinė tarpuskaityta, atliekama veiklos leidimą gavusios ar pagal 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 648/2012 dėl ne biržos išvestinių finansinių priemonių, pagrindinių sandorio šalių ir sandorių duomenų saugyklų (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 648/2012) pripažintos PSS, padeda sumažinti sandorio šalies riziką. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 80 straipsnio 4 dalies, 80 straipsnio 7 dalies ir 84 straipsnio 5 dalies pakeitimais siekiama įtvirtinti, kad sandoriams dėl išvestinių finansinių priemonių, kurių tarpuskaitytos neatlieka veiklos leidimą gavusios ar pagal Reglamentą (ES) Nr. 648/2012 pripažintos PSS, taikomi griežtesni investicijų diversifikavimo ir rizikos limitai.

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo pakeitimas

BĮ projektu siūloma papildyti Bankų įstatymo 67 straipsnio 2 dalį ir nustatyti, kad priežiūros institucija turi teisę reikalauti, kad bankas sumažintų pozicijas PSS atžvilgiu arba pozicijas perskirstytų, jei dėl jų kyla pernelyg didelė koncentracijos rizika.

Lietuvos Respublikos centrinių kredito unių įstatymo pakeitimas

CKUĮ projektu siūloma papildyti Centrinių kredito unių įstatymo 49 straipsnio 2 dalį ir nustatyti, kad priežiūros institucija turi teisę reikalauti, kad centrinė kredito unija sumažintų pozicijas PSS atžvilgiu arba pozicijas perskirstytų, jei dėl jų kyla pernelyg didelė koncentracijos rizika.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatoma, kad Įstatymų projektai neturės neigiamų pasekmių, nes jų nuostatomis siekiama užtikrinti visišką Lietuvos ir ES teisės aktų suderinamumą.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti Įstatymų projektai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Numatoma, kad teisinis reglamentavimas užtikrins efektyvesnį finansų maklerio įmonių ir kredito įstaigų koncentracijos rizikos, kylančios dėl PSS, vertinimą ir valdymą. Įtvirtinus priežiūros institucijos teisę reikalauti sumažinti ar perskirstyti pozicijas PSS atžvilgiu, esant per didelei koncentracijos rizikai, priežiūros institucija turės galimybes efektyviai spręsti problemas, kurių gali kilti dėl pernelyg didelės priklausomybės nuo tam tikrų sisteminės svarbos PSS. Investicijų ir rizikos valdymo tikslais išvestinių finansinių priemonių biržinių ir nebiržinių sandorių vienodas traktavimas bei centrinės tarpuskaitytos teikiamos rizikos mažinimo naudos įtvirtinimas galėtų paskatinti finansų rinkos dalyvius sandorius sudaryti per PSS.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymų projektų sąvokos suderintos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymų projektams įgyvendinti bus parengti ir priimti Lietuvos banko teisės aktai.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Tarpuskaita“, „centrinė tarpuskaita“, „pagrindinė sandorio šalis“, „koncentracijos rizika“, „rizikos valdymas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Papildomi Įstatymų projektų pagrindimai ir paaiškinimai nereikalingi.
